

Windpark Fryslân © Peter Hilz / ANP

10 SEP 2022 · ⌚ 12 MIN

Zelfs zonder energiecrisis verdienen deze windboeren extreem veel – met hulp van de belastingbetaler

JAN-HEIN STROP

Windpark Fryslân – het grootste van Nederland op land – draait dit jaar volle bak. Dankzij de energiecrisis lopen de grootaandeelhouders, twee boerenfamilies, compleet binnen. Dat gebeurt ook zonder prijsexplosie. Met behulp van een subsidieregeling kan de winst de komende vijftien jaar oplopen tot 384 miljoen euro meer dan die regeling beoogt. ‘Dit is een exorbitant rendement.’

BELUISTER DIT ARTIKEL

DIT STUK IN 1 MINUUT

- ➔ Producenten van windenergie en zonne-energie verdienen op dit moment extreem veel geld dankzij de vertienvoudigde stroomprijzen. Dat komt omdat hun kosten niet zijn gestegen, die van gasgestookte energiecentrales wel.
- ➔ Ook de aandeelhouders van Windpark Fryslân in het IJsselmeer lopen binnen. Maar dat zou ook zonder energiecrisis wel gebeuren, dankzij royale overheidssubsidies.
- ➔ Bij normale stroomprijzen verdienen de aandeelhouders 384 miljoen euro meer dan volgens het subsidiemodel de bedoeling is. Dit blijkt uit een berekening die energie-econoom Daan Hulshof maakte op verzoek van Follow the Money.
- ➔ Volgens de econoom zorgt het systeem niet voor meer hernieuwbare energie maar voor een verschuiving van geld van energiegebruikers en belastingbetalers naar investeerders. ‘Dat is niet rechtvaardig en bedreigt daarom de steun voor de noodzakelijke klimaatmaatregelen.’
- ➔ Minister Rob Jetten (D66) voor Klimaat en Energie ontkent dat door het subsidiesysteem overwinsten ontstaan.

Rijdend over de Afsluitdijk zie je ze opdoemen aan de kant van het IJsselmeer: 89 windturbines, 180 meter hoog, opgesteld in een zeshoek. Het is Windpark Fryslân, het grootste ter wereld in een binnenwater, en

in Nederland het grootste op land (want niet in zee). De molens zijn goed voor de stroomvoorziening van een half miljoen huishoudens.

Al in 2008 startten de voorbereidingen voor de aanleg, de laatste turbine ging eind vorig jaar draaien. De initiatiefnemers moesten vele hordes nemen: van milieuvergunningen tot de aanbesteding, en de jarenlange bouw in het water. Er ging een investering mee gepaard van 789 miljoen euro.

Windparken zijn cruciaal voor het halen van de doelstellingen voor duurzame energie. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland gaat ervan uit dat windenergie zonder grootschalige hulp niet rendabel te krijgen is, en dus niet te financieren. Om die reden stelt de overheid er miljarden voor beschikbaar.

Ook voor Windpark Fryslân staat een subsidie klaar, de Stimulering Duurzame Energieproductie (SDE): maximaal 1,5 miljard euro voor vijftien jaar.

Dankzij de door de overheid gegarandeerde minimumprijs van stroom zijn banken bereid enorme sommen geld uit te lenen voor de bouw van windparken. Met die zekerheid van inkomsten uit windenergie zijn rente en aflossing geen probleem. Na betaling van alle kosten moeten investeerders een *redelijk* rendement kunnen maken. Daarop is de subsidie afgestemd: die moet overwinsten voorkomen.

Althans, dat is het idee. Nu de werkelijkheid.

Vertienvoudigde stroomprijzen

Na de gasprijzen zijn ook de stroomprijzen volledig de pan uit gerezen – tot ongeveer het tienvoudige van normaal (lange tijd zo'n 4 cent per kilowattuur). Dat komt omdat de stroomprijs grotendeels wordt bepaald door de gasprijs. En de prijs die afnemer ■ Eneco betaalt aan Windpark Fryslân, zo blijkt uit het jaarverslag (2021), beweegt mee met de markt. Omhoog dus.

Maar de wind voor de 65 meter lange wieken is gratis, en het park heeft nauwelijks variabele kosten, in tegenstelling tot gasgestookte centrales.

Er zijn hoofdzakelijk voorspelbare, vaste kosten – voor een groot deel de rente en aflossing van de banklening. Met vertienvoudigde stroomprijzen boeken dit park en vele andere grote winsten. Hetzelfde geldt voor zonneparken.

Subsidie is dit jaar niet nodig. Die wordt alleen uitgekeerd onder een bepaald prijsniveau. Maar wanneer de stroomprijzen normaliseren, krijgen de windparken weer wel gewoon subsidie: er is dus amper risico.

Zonder subsidie zou er überhaupt geen windpark zijn. Die zijn er alleen omdat een groot deel van het risico – lage stroomprijzen – is afgewenteld op de belastingbetaler.

Akkerbouwers met rugwind

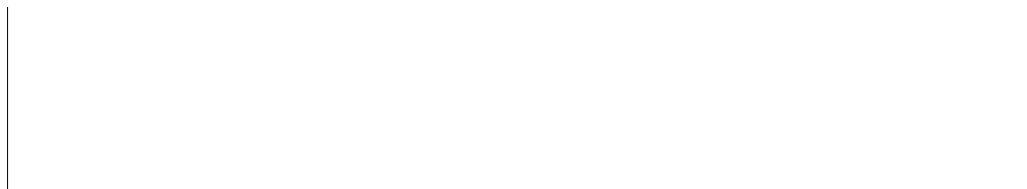
Ook zonder extreme prijzen is Windpark Fryslân buitengewoon lucratief, blijkt uit het jaarverslag. In de tweede helft van vorig jaar – toen het volledig in bedrijf ging – lagen de stroomprijzen gemiddeld meer dan vier keer hoger dan normaal. Dat resulteerde in een omzet van 73 miljoen euro uit de verkoop van stroom en een nettowinst van 33 miljoen euro. Desondanks kreeg Fryslân vorig jaar bijna 4 miljoen euro subsidie.

Dat geld verdwijnt grotendeels in de zakken van de familie Meulendijks en de familie De Groot, van oorsprong akkerbouwers in de Noordoostpolder, en de initiatiefnemers van het project. Zij hadden al de nodige ervaring als ontwikkelaars, met gezamenlijke investeringen in onder meer Windpark Delfzijl en Windpark Westermeerwind in het IJsselmeer. Anne de Groot – zoon van een van de oprichters – is de projectleider van Windpark Fryslân.

Aflevering 22: Bart bouwt een windpark met...

Samen bezitten de twee families 85 procent van de aandelen van het park. Daarvoor hebben ze 11,8 miljoen euro betaald, zo vermeldt het jaarverslag van 2019. De overige 15 procent van de aandelen is in handen van de provincie Friesland, die daarvoor 20 miljoen euro neertelde – per aandeel ongeveer tien keer zoveel dus. Bovendien verstrekke de provincie een (achtergestelde) lening van 80 miljoen.

Waarom het provinciebestuur zulke voorwaarden accepteerde, is niet duidelijk: vragen van lokale politici over financiële details werden afgewimpeld met een verwijzing naar de vertrouwelijkheid van bedrijfsinformatie.

Slechts 4 procent van de totale investering komt uit eigen geld van de families en de provincie. Met dat kleine beetje eigen inleg hebben ze een grote hefboom gecreëerd: een schuld van 757 miljoen euro in verhouding tot een aandelenvermogen van 31,8 miljoen euro.

Oftewel: het windpark levert veel rendement tegen weinig risico.

Het contrast met de subsidieregeling is groot: de daarin gebruikte modelberekening gaat uit van 20 procent aandelenvermogen (eigen vermogen). In dat scenario zouden de aandeelhouders zelf meer dan 150 miljoen euro hebben ingebracht. Dat de banken akkoord gingen met een veel lagere inbreng aan eigen vermogen (die kleine 32 miljoen euro) wijst erop dat zij weinig risico zien.

'Redelijk rendement'

De voorlopige conclusie is dat de inleg van de twee families na een half jaar draaien al dik is terugverdiend met een dividend van circa 28 miljoen euro (85 procent van de winst). En dat de families veel meer rendement maken op hun (relatief kleine) investering dan de provincie.

Maar, zo kun je betogen, 2021 was met hoge stroomprijzen een bijzonder jaar. Wanneer de crisis is bezworen en de tarieven terugzakken naar een normaal niveau, verdwijnen extreme winsten als sneeuw voor de zon.

Met de overheidsgarantie van 9,5 cent per kilowattuur zou dan een 'redelijk rendement' op het eigen vermogen' overblijven van 14,5 procent per jaar. Dit is aan de hoge kant: het gemiddelde rendement op zulke windprojecten in West-Europa is circa 8,4 procent.

Het 'redelijke' rendement volgt uit het model voor de Stimuleringsregeling Duurzame Energie uit 2017 van het Planbureau voor de Leefomgeving. Dit wordt gebruikt om het subsidiebedrag voor een windpark te berekenen, door allerlei aannames te maken voor de opbrengst en kosten. De subsidie wordt dus niet toegespitst op de specifieke situatie van een windpark.

Wie in dat model de aannames vervangt door de daadwerkelijke cijfers van Windpark Fryslân (denk aan bouwkosten, schuld, afschrijvingstermijnen), krijgt een andere uitkomst. Het benodigde subsidiebedrag per kilowattuur is veel lager dan de door de SDE-regeling gegarandeerde prijs van 9,5 cent per kilowattuur. Hierdoor krijgt het park gegarandeerde overwinsten, crisis of niet.

384 miljoen euro overwinst

Energie-econoom Daan Hulshof (Rijksuniversiteit Groningen) promoveerde onder meer op dit onderwerp en waarschuwt al jaren voor het fenomeen oversubsidiëring – volgens hem een structureel probleem bij het toepassen van (generieke) modellen voor de berekening van subsidies.

Op verzoek van Follow the Money berekende hij het rendement van Windpark Fryslân met behulp van het model. Hulshof ging uit van dezelfde aannames als de overheid, behalve bij kenmerken waarvan de werkelijke gegevens te vinden zijn op de website en in het jaarverslag van Fryslân (zie de toelichting op de berekening in het kader hieronder).

In vijftien jaar tijd gaat het bij benadering om een overwinst van 384 miljoen euro (zie dit [spreadsheet](#)).

Let wel: dit bedrag komt bovenop de 14,5 procent rendement per jaar, dat al in het model zit ingebakken: 209 miljoen euro over de gehele looptijd. Opgeteld wordt de totale winst in vijftien jaar 593 miljoen euro, gerekend met *normale stroomprijzen* waarbij subsidie nodig is. Dat komt neer op een jaarlijks rendement op de investering van 93 procent – meer dan het zesvoudige van het rendement dat redelijk wordt geacht als de belastingbetaler meehelpt.

Dit rendement is meer dan drie keer zo hoog als dat van een bijzonder winstgevend bedrijf als Apple. Het zijn opbrengsten die je normaal gesproken alleen ziet bij zeer risicovolle investeringen in start-ups.

**MODELBEREKENING STIMULERINGSREGELING
DUURZAME ENERGIE**

Om voor Windpark Fryslân een berekening te kunnen maken heb je de volgende gegevens nodig:

Totale investeringskosten (789 miljoen euro)
Totale onderhouds- en beheerkosten (gerekend met modelaanname, want de daadwerkelijke kosten zijn nog niet duidelijk na een half jaar draaien met een nieuw windpark)
Opgesteld vermogen (838 Megawatt)
Jaarlijkse stroomproductie (naar eigen opgaaf: 1,5 megawattuur ofwel 3916 zogeheten vollasturen)
Omvang lening (757 miljoen = 96 procent van de totale investering)
Omvang eigen vermogen (31,8 miljoen euro = 4 procent van de totale investering)
Rentekosten (gerekend met modelaanname, zie toelichting hieronder)
Afschrijvingstermijn en -methode (20 jaar lineair)
Gegarandeerde stroomprijs (9,5 cent per kilowattuur). Dit is de SDE-subsidie die is toegekend aan het park. Die is niet 100 procent gegarandeerd. Als de stroomprijs onder de 2,5 cent per kilowattuur zakt, krijgt het park minder.
Vennootschapsbelasting (gerekend met modelaanname van 25 procent)

Toelichting

We gebruiken de aannames van de overheid (die zijn gebaseerd op jaarlijkse gesprekken met de windenergiesector), tenzij we zeker weten dat het voor dit windpark anders zit.

Zo gaat de overheid uit van 2,5 procent vaste rente op een lening, terwijl dit park het variabele Euribor-tarief

betaalt, vermeerderd met 1,2 procent. De afgelopen jaren is de rente van het park veel lager geweest dan 2,5 procent. Maar het is moeilijk te zeggen hoe die zich ontwikkelt. Daarom hebben we een rente van 2,5 procent gehandhaafd in de berekening.

‘Voor een project met nauwelijks marktrisico's is dit rendement exorbitant,’ zegt Hulshof. ‘De overwinst is hoger dan ik gemiddeld tegenkom in mijn eigen analyse.’

Met de huidige stroomprijzen ontvangt Windpark Fryslân geen subsidie. Maar dit betekent niet dat het park geen overwinst genereert. Hulshof: ‘Sterker, het park genereert juist nóg hogere overwinsten. Die komen nu alleen uit de hoge stroomprijzen in plaats van uit de subsidie. Zodra de stroomprijzen weer zakken zal het park wel weer royale subsidies ontvangen. Uiteindelijk worden die opgebracht door dezelfde partij: de stroomgebruiker. Op deze manier is de overwinst gegarandeerd.’

‘Dit bedreigt steun voor klimaatmaatregelen’

‘Dit systeem zorgt niet voor meer hernieuwbare energie,’ stelt de econoom, ‘maar wel voor een verschuiving van geld van energiegebruikers en belastingbetalers naar investeerders. Het resultaat van genereuze subsidies is dus een kleine groep investeerders met hoge lusten, terwijl de samenleving te maken heeft met hogere lasten. Dat is niet rechtvaardig en bedreigt daarom de steun voor de noodzakelijke klimaatmaatregelen.’

Wat is de oorzaak van het falen van het systeem?

‘Het blijkt niet mogelijk om de subsidie te laten aansluiten bij de daadwerkelijke behoefte, omdat de huidige regeling nog steeds generiek is. De overheid wil veel projecten mogelijk maken, terwijl projecten binnen een categorie vaak erg van elkaar verschillen. Het is dan onvermijdelijk dat het subsidiebedrag voor een groot deel van de projecten te hoog is.’

Het gaat 'in belangrijke mate' mis vanwege onderschatting van de windsnelheid. In het onderzoek van Hulshof en hoogleraar energie-economie Machiel Mulder blijkt eveneens dat er vaak verkeerde inschattingen worden gemaakt voor het aandeel eigen/vreemd vermogen, de levensduur, en het vereiste rendement op eigen vermogen. 'Daardoor schat de overheid ook de benodigde subsidie te genereus in.'

Precies dat gebeurt bij het Windpark Fryslân: de banklening is in werkelijkheid veel groter dan in het model geraamd. Dat zorgt voor de hefboom, waardoor het rendement aanmerkelijk hoger uitpakt dan waar de overheid vanuit gaat.

Deze hefboom is het directe gevolg van het systeem, legt Hulshof uit: Bij oversubsidiëring ontstaat meer financiële ruimte (vrije kasstroom) voor het betalen van rente en aflossing, waardoor banken bereid zijn meer uit te lenen.

Begrip voor beteugeling overwinsten

'We begrijpen dat deze vragen op dit moment gesteld worden,' zegt Huib Morelisse, directeur van Windpark Fryslân in een uitgebreide reactie (onderaan dit artikel staat die in zijn geheel). 'Ook wij vinden het wrang dat er zoveel mensen in de problemen komen door de hoge energieprijzen.'

Morelisse zegt begrip te hebben voor initiatieven die 'de onbedoelde winsten ten gevolge van de huidige verstoring op de energiemarkt' kunnen beteugelen.

Hij wijst erop dat Hulshofs berekening uitgaat van gerealiseerde cijfers achteraf. Terwijl zijn windpark vooraf moest rekenen, met nog onzekere cijfers en mogelijke tegenvallers. 'Het goede resultaat is mede beïnvloed door onder andere voordelige aanbesteding, het uitblijven van tegenvallers en gunstiger financieringsvoorwaarden dan gedacht.'

De investeerders lopen volgens de directeur wel degelijk risico. De jaren van voorbereiding sinds 2008 hadden immers ook 'met nul' kunnen

eindigen. ‘De lange aanlooperperiode, waarin ontwikkelaars het risico lopen dat projecten niet doorgaan, moet ook gefinancierd worden.’

Jetten ontkent overwinsten

De kritiek op de berekening van SDE-subsidies is bekend bij 🤖 Rob Jetten (D66), de minister voor Klimaat en Energie. In antwoord op Kamervragen over Hulshofs onderzoek, stelde Jetten in maart dit jaar dat de bedragen voor wind op land ‘doorgaans goed ingeschat lijken te zijn om overwinsten te beperken’. De minister deed deze uitspraak op basis van eigen onderzoek. ‘Ongeloofwaardig’, vindt Hulshof.

Jetten liet begin juli aan de Kamer weten op korte termijn niets te voelen voor een belasting op excessieve winsten van energiebedrijven. Bij de Europese Commissie circuleren nu voorstellen voor zo’n belasting.

De woordvoerder van Jetten heeft niet gereageerd op vragen van Follow the Money.

Groot-Brittannië roomt overwinst af

Groot-Brittannië laat zien dat het ook anders kan. Daar zijn bij gesubsidieerde projecten sinds enige jaren geen overwinsten mogelijk, dankzij een systeem dat contracts for difference heet.

Energieproducenten verkopen hun stroom gewoon op de markt, maar als de tarieven daar enorm dalen, krijgen ze toch een vergoeding tot aan de vaste prijs. Andersom, als de marktprijs enorm stijgt, moeten de producenten het te veel verdiende terugbetalen.

Had Windpark Fryslân een *contract for difference* in plaats van SDE-subsidie, dan zou het alle inkomsten boven 9,5 cent per kilowattuur moeten afstaan aan de overheid. En zelfs dan had het park nog overwinsten gerealiseerd. Zo bezien is *contracts for difference* alleen een oplossing voor overwinsten veroorzaakt door extreme prijzen.

‘Wij hebben jarenlang gelobbyd voor een *contract for difference*,’ zegt Ron Eman, directeur van de Nederlandse WindEnergie Associatie. ‘Maar

hier heb je geen overheid die daarover wilde nadenken.’

**REACTIE VAN HUIB MORELISSE, DIRECTEUR WINDPARK
FRYSLÂN**

'We begrijpen dat deze vragen op dit moment gesteld worden. We hebben onszelf zulke vragen ook al gesteld. Windpark Fryslân is tot stand gekomen binnen de financiële spelregels van het SDE-regime van de overheid, die pasten bij de ambitie om versneld te komen tot meer duurzame energie bij een toen nog stabiele energiemarkt. De situatie is nu anders. Het project is vanaf het eerste jaar financieel succesvol en dat is deels te danken aan de realisering van het windpark binnen budget en planning en deels dankzij de uitzonderlijke energiemarkt.

De uitzonderlijke marktomstandigheden van vandaag die leiden tot uitzonderlijke effecten. De schaarste aan gas jaagt de energieprijzen in Europa op. Dat leidt enerzijds tot hogere energiekosten voor huishoudens en bedrijven en – met name voor duurzameenergieprojecten – tot fors hogere winsten dan voorzien en beoogd bij energieproducenten.

Ook wij vinden het wrang dat er zoveel mensen in de problemen komen door de hoge energieprijzen. Hoewel WPF niet rechtstreeks windstroom levert aan huishoudens en bedrijven, hebben we de afgelopen tijd voor onszelf – ook in samenspraak met de sector – onderzocht hoe wij als energieproducent kunnen bijdragen aan het oplossen van de problemen die bij huishoudens en bedrijven ontstaan door de fors hogere energiekosten.

We hebben dan ook alle begrip voor initiatieven op Europees en landelijk niveau om te kijken hoe de onbedoelde winsten ten gevolge van de huidige verstoring op de energiemarkt beteugeld kunnen

worden. We hebben daarbij een voorkeur voor generiek, liefst Europees beleid voor de hele sector en met oog voor de toekomst. Energieproducenten hebben stabiliteit en gepaste winsten nodig om te kunnen blijven investeren in de energietransitie.

Op de gedetailleerde becijferingen die Follow the Money zelf heeft opgesteld over WindparkFryslân geven we geen commentaar. Wel delen we graag een aantal aanvullende feiten en onze eigen standpunten.

1. T.a.v. subsidie vorig jaar...

Vorig jaar was de stroomprijs aan het eind van het jaar weliswaar hoog, maar aan het begin nog niet. Op basis van de SDE-systematiek is rekening gehouden met de gemiddelde stroomprijs. Er is daarom wel subsidie verstrekt, maar in veel beperkter mate dan waar vooraf van was uitgegaan. Uitgekeerd is € 5,3 miljoen. Op basis van de huidige stroomprijzen (boven € 95/MWh) is geen subsidie meer nodig. Op basis van de huidige hoge stroomprijs hoeft de rijksoverheid alleen al voor Windpark Fryslân jaarlijks ongeveer € 100 miljoen gereserveerde subsidie niet uit te keren.

2. T.a.v. Overdracht van gezinnen naar windparken ...

Deze kritische vraag is zeker gerechtvaardigd. Wij hebben de hogere energieprijzen en onze hogere winst ook niet verwacht. Op dit moment zien we zowel nationaal als internationaal initiatieven om hier iets tegen te doen. Wij hebben daar zeker begrip voor. Hierbij moet welgekeken worden naar de langere termijn.

3. T.a.v. Upside voor de aandeelhouders...

Zekerheid van subsidie was nodig om projecten financierbaar te krijgen. Zonder subsidiegarantie was ook dit windpark niet ontwikkeld en gebouwd. De ontwikkeling van het windpark loopt al vanaf 2008. Die

eerste jaren is het volledige risico voor de ondernemers geweest. De vele jaren van voorbereiding hadden tot financial close nog steeds met nul kunnen eindigen en veel initiatieven hebben de eindstreep nooit gehaald, terwijl er wel kosten zijn gemaakt. De lange aanloopperiode, waarbij ontwikkelaars het risico lopen dat projecten niet doorgaan, moet ook gefinancierd worden.

4. T.a.v. Sommetje van overwinst over 15 jaar

De FtM-berekening gaat uit van gerealiseerde cijfers achteraf, terwijl wij vooraf hebben moeten rekenen met nog onzekere cijfers en mogelijke tegenvallers. Het goede resultaat is mede beïnvloed door o.a. voordelige aanbesteding, het uitblijven van tegenvallers en gunstiger financieringsvoorwaarden dan gedacht.

5. T.a.v. Belasting op overwinst...

Het zou een begrijpelijke maatregel kunnen zijn.

6. T.a.v. Subsidie is instrumenteel geweest...

Zonder subsidietoezegging vooraf was het windpark niet financierbaar geweest. Dus ja, de subsidie was 'hiel belangrijk'. De huidige resultaten waren toen niet te voorzien. Net zomin als we nu kunnen overzien hoe lang deze uitzonderlijke marktomstandigheden voortduren.'

Auteur: **Jan-Hein Strop**

Doet met open vizier onderzoek naar dubbele petten, perverse prikkels en belangen achter geldstromen.